

**VIRGINSKA
GYMNASIET**

Örebro kommun 2018-01-26

Strategier och delaktighet för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (BID2 2015/1518)

Virginska gymnasiet

Hantverksprogrammet

Handels- och administrationsprogrammet

Hotell- och turismprogrammet

Restaurang och livsmedelsprogrammet

Kontaktpersoner

Anna Karin Anfelt, rektor, Virginska gymnasiet

Elin Carlsson, specialpedagog, Virginska gymnasiet

Ulrika Blomqvist, inkluderingsutvecklare, Virginska gymnasiet

Sammanfattning

Örebro kommun utförde en kartläggning av elever med neuropsykiatriska funktionshinder (NPF) då det fanns ett stort avhopp i den gruppen från gymnasieskolan. De utmaningar som denna kartläggning lyfte fram ligger till grund för det beviljade projektet ”Strategier och delaktighet” som har genomförts på Virginska gymnasiet med SIS-medel från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM).

Projektet har genomförts under 2016 och 2017 med pedagoger och elever på fyra yrkesprogram, handelsprogrammet (HA), restaurang- och livsmedelsprogrammet (RL), hotell- och turismprogrammet (HT) och hantverksprogrammet (HV). Syftet med projektet är att skapa en mer inkluderande och tillgänglig lärmiljö och öka elevers möjligheter att delta i ett fullvärdigt vuxenliv, samt minska avhopp och öka måluppfyllelsen.

Centralt i satsningen är en inre och yttre projektgrupp som arbetat kontinuerligt med projektet, samverkan mellan olika interna kompetenser, som t.ex. skolpsykolog och Centralt skolstöd, och ett kollegialt lärande. En handlingsplan arbetades fram, efter en fördjupad kartläggning på skolan och elevintervjuer, med tre fokusområden: kommunikation, pedagogik, mentorskap.

För att uppnå syftet har sex olika arbetsmetoder använts: workshops på arbetslagsnivå, föreläsningar, bokcirklar i den inre projektgruppen, ny arbetsbeskrivning och pedagogisk benämning; inkluderingsutvecklare, distansutbildning, förstärkning av mentorskapet. Arbetssätt och innehåll har fortlöpande stämts av med pedagoger i de olika arbetslagen och slutligen har en ny kartläggning gjorts som visar på goda resultat.

Sökord: neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), strategier, differentiering, kollegialt lärande, anpassningar, digitala hjälpmedel

Innehållsförteckning

1 BAKRUND	4
1.1 Syfte	6
1.2 Målgrupp	6
2. GENOMFÖRANDE	6
2.1 Projektgruppen	6
2.2 Fördjupad kartläggning	7
2.3 Arbetsprocessen	8
3. ANALYS OCH TOLKNING	10
3.1 Utvärdering av projektet	11
3.2 Lärdomar och rekommendationer	15
REFERENSLISTA	16
Bilaga 1	

1 Bakgrund

Hösten 2014 publicerade Socialstyrelsen ett kunskapsstöd för offentliga verksamheter som arbetar med ungdomar och vuxna med ADHD eller liknande svårigheter, i vilket de trycker på att problematiken behöver uppmärksammas.

I takt med ökad ålder ökar kraven från omgivningen på självständighet och abstrakt tänkande, och Gunilla Thernlund (2013) menar att om ungdomar inte får förståelse för sin problematik finns det en ökad risk för att de utvecklar ett trotsbeteende och uppförandestörningar, med skolk, asocialitet och utanförskap till följd. Här finns även risk för psykiska tilläggsproblem såsom nedstämdhet och ångest.

Att lämna barndomen och bli vuxen är ett stort steg. För många ungdomar börjar vuxenlivet när de går ut gymnasiet och de har antingen högre studier eller arbetsliv i sikte. Biederman och Petty (2010) visar i sin studie att elever med ADHD och andra neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ofta har hög skolfrånvaro och svårigheter att fullfölja sina studier, vilket gör ingången till arbetslivet och högre studier svårare än för andra ungdomar. I studien finns en klar och entydig koppling mellan misslyckanden i skolan och misslyckanden på arbetsmarknaden och sannolikheten att hamna i utanförskap är fyra gånger större bland de som misslyckas i skolan än de som lyckas. Konsekvensen blir låg utbildningsnivå och arbetslöshet, vilket i sin tur ökar risken för psykisk ohälsa.

På övergripande nivå gjordes en kartläggning av elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar på gymnasieskolorna i Örebro. Inom gymnasieskolornas nationella program fanns vid tiden för kartläggningen cirka 50 elever diagnostiserade inom autismspektrumtillstånd (AST). Statistik från Örebro kommuns elevregister (Adela) visade på ett stort avhopp bland dessa elever under gymnasieskolans senare år. Därutöver finns många elever med någon form av annan neuropsykiatrisk problematik, framför allt elever med diagnosen ADHD.

Örebro kommuns kartläggning ligger till grund för den SIS-ansökan om projektmedel som gjordes hösten 2015 som innefattar personal och elever på handelsprogrammet (HA), restaurang- och livsmedelsprogrammet (RL), hotell- och turismprogrammet (HT) och hantverksprogrammet (HV) på Virginska skolan.

I kartläggningen uttrycker skolpersonalen svårigheter i att de inte har tillräcklig kompetens för att förstå och bemöta målgruppen. De upplever också svårigheter för många ungdomar att klara sina mål i kurserna och slutföra sina gymnasieutbildningar. Det kan både handla om elever som har en neuropsykiatrisk diagnos, men också elever som inte har diagnos men ändå har stora svårigheter att klara de krav som skolan ställer. Uppfattningen bland många specialpedagoger och pedagoger var att det fanns arbetsrutiner för att arbeta med dessa elever, men att kunskaperna hos personalen på gymnasieskolorna behövde förbättras och beredskapen ökas.

Med struktur i sin skoldag och vardag samt hjälp med att hitta strategier kan man i större utsträckning klara av sina studier. I Örebro kommuns kartläggning identifierades utmaningarna nedan, där främst utmaning 2, 3, och 5 ligger till grund för utformningen av projektet på Virginska gymnasiet.

Utmaningar
1. Stort behov av samordning och samverkan kring personer som har neuropsykiatrisk problematik. Många olika verksamheter/aktörer inblandade och det saknas kunskap om varandras insatser.
2. Personalgrupper som möter målgruppen har inte tillräcklig kompetens kring förhållningssätt och bemötande av målgruppen.
3. Målgruppen har svårt att få sin vardag att fungera och behöver stöd i att hitta strategier och verktyg för att klara av sin situation.
4. Målgruppen får oftast inte sin vardag att fungera och behöver stöd i att hitta strategier och få vägledning inom flera olika livsområden.
5. Många skolelever som tillhör målgruppen når inte sina mål och har svårigheter att slutföra sin utbildning, alternativt hoppar av eller påbörjar aldrig någon gymnasieutbildning och blir hemmasittare.

Situationen för elever med NPF på yrkesprogrammen, Virginska skolan, överensstämde med det som kommunens övergripande kartläggning visade. Behovet av ökad kompetens hos personalen var stort och en satsning behövdes för att bättre kunna möta dessa elevers behov och bl.a. noterades att områden som visuellt stöd (Skolverkets rapport 2009:334); (Denning och Moody 2013) och strategier (Skolverkets rapport 2009:334) brast.

Det fanns också brister förmågan att möta elevens behov i en inkluderande miljö och flera elever togs istället ut ur den inkluderande miljön för undervisning i mindre grupp eller i enskild undervisning (en till en). På detta vis minskades både sammanhanget i utbildningen och den sociala tillhörigheten betydligt för dessa elever, varvid också elevernas delaktighet i helhets- och sammanhangsfrågor försvårades. Hattie (2012) framhåller att det som händer ”i klassrummet” är det som påverkar lärandet mest också för elever i behov av stöd. Persson och Persson (2012) visar att en inkluderande lärmiljö är positivt för studieresultaten för elever i behov av stöd. Därför innefattar projekt en utveckling av undervisningen i den inkluderande lärmiljön för att bättre tillgodose elevernas behov och att parallellt utveckla strategier och rutiner i ett s.k. förstärkt mentorskap för att eleven ska kunna tillägna sig undervisningen i den inkluderande miljön. Detta kan ske genom t.ex. regelbundna samtal, sociala berättelser, hjälp med rutiner, tidsplanering, studieteknik och förflyttningar.

I projektet ville vi arbeta med kollegialt lärande vilket är framgångsrikt för pedagogers kompetensutveckling, och leder till utvecklat lärande och bättre studieresultat för eleverna, vilket lyfts i forskning (Timperley 2013), liksom att det är framgångsrikt att rektor leder lärarnas lärande styrks också av forskning (Robinson 2015).

1.1 Syfte

Projektets syfte är att skapa en inkluderande och tillgänglig lärmiljö och öka elevens möjlighet att delta i ett fullvärdigt vuxenliv, samt minska avhopp och öka måluppfyllelsen.

Projektet handlar således om att utveckla arbetet med extra anpassningar i en inkluderande lärmiljö ”i klassrummet”, i skolsituationen i övrigt och ”glappet” däremellan. Satsningen ska stärka och utveckla den ordinarie undervisningen och skolsituation för att bättre bemöta elevers olikheter.

Centralt är att genom kompetensutvecklingsinsatser, främst kollegial handledning, utveckla strategier, både för att pedagogerna ska få fler strategier att möta behov hos elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i en inkluderande lärmiljö, d.v.s. ”i klassrummet”, och för att hjälpa eleverna att själva utveckla strategier för sitt eget lärande samt för att klara sin skolsituation i övrigt, t.ex. utifrån sociala mål, så bra som möjligt.

De generella erfarenheterna som görs utifrån projektet ska också leda till att verksamheten som helhet utvecklas så att vi i vår ordinarie verksamhet, efter projektet, ska ha utvecklat fler strategier och större handlingsberedskap generellt som organisation, vilket också indirekt ska leda till att den ordinarie undervisningen och skolsituationen på sikt blir bättre rustad att möta eleverna.

1.2 Målgrupp

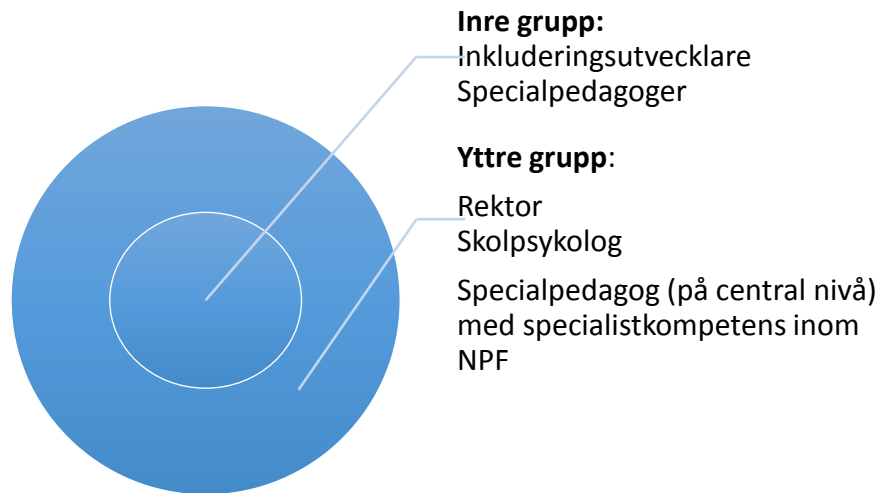
Målgruppen är gymnasieungdomar med olika neuropsykologiska funktionsvariationer, specifikt ADHD och autism, på yrkesutbildningarna Handels- och administrationsprogrammet, Restaurang- och livsmedelsprogrammet, Hotell- och turismprogrammet och Hantverksprogrammet. Projektet innefattar alla ungdomar med dessa personlighetsdrag, dvs även de utan diagnos.

2. Genomförande

Projektet pågick under 2016 och 2017 och innefattar många olika insatser. Navet är en inre och en yttre projektgrupp, det kollegiala lärandet och kontinuerliga uppföljningar av projektets utveckling i form av samtal med lärare, arbetslag och elever.

2.1 Projektgruppen

Inledningsvis formades en projektgrupp som bestod av en inre och en yttre grupp.

I den inre gruppen finns specialpedagoger från de olika programmen och en eller två lärarrepresentanter från de olika programmen. Dessa pedagoger kom att få benämningen Inkluderingsutvecklare vilket tydligare visar pedagogens funktion, att leda det kollegiala lärandet inom projektet i respektive arbetslag och att bistå pedagoger med observationer och handledning. Specialpedagogen bidrar med sin kompetens för att stärka och handleda inkluderingsutvecklarna. Parallellt med projektet har elevhälsan (EHT, dvs. skolsköterska, kurator, studievägledare och specialpedagog) haft ett fortbildningsinsats med fokus på att arbeta främjande i elevhälsoarbetet. Specialpedagogen är därmed en länk mellan dessa satsningar. En specialpedagog och en inkluderingsutvecklare har delat på projektledningen och gruppen har träffats varje vecka i ca 90 minuter.

I den yttre gruppen finns enhetens rektor som har det yttersta ansvaret för skolutvecklingen, med en långsiktigt pedagogisk vision med inkludering i fokus. Rektor bidrar med att skapa möjligheter för projektet och leder arbetet framåt. Skolpsykologen och specialpedagogen från Centralt skolstöd bidrar med sina kompetenser genom att bl.a. bistå med handledning och fortbildning för pedagogerna, inom NPF. Denna grupp deltar vid särskilda tillfällen i projektmöten såsom vid t.ex. kartläggning, långsiktig planering och utvärdering.

2.2 Fördjupad kartläggning

Inledningsvis, januari 2016, utfördes en fördjupad kartläggning av personalens upplevda kompetens och elevers upplevda behov i syfte att skapa en handlingsplan för olika insatser, inom ramen för projektet.

För lärarna formulerades en enkät utifrån SPSM:s material *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning* (2015) avseende: pedagogisk miljö, social miljö, pedagogiska strategier och stödstrukturer samt lärverktyg, IT i lärandet samt hjälpmedel.

Projektgruppen samarbetade med en specialpedagog från Centralt skolstöd i utformningen av enkäten (se bilaga 1) som kom att bestå av ett antal påstående där läraren fick värdera sin upplevda

kompetens i en skala från 1-6. I slutet fanns även möjlighet att formulera synpunkter på och önskemål om satsningen.

Efter genomgång av resultaten i projektgruppen fördes ytterligare samtal i arbetslagen innan tre behovsnivåer kunde ringas in:

- Individnivå - kommunikation
- Gruppnivå - klassrum
- Organisationsnivå - stress

Efter denna genomlysning av personalens upplevda behov valde vi att göra djupintervjuer med elever inom NPF, då vi ansåg denna metod som framkomligare än en enkät. Frågorna utformades individuellt, men utifrån de nivåer som framkom i lärarenkäten. Intervjuerna genomfördes enskilt och med de anpassningar som ev. behövdes. Intervjuerna visade att eleverna har behov att bli sedda och lyssnade på och att det är viktigt att få tillhöra en grupp, även om eleven vill arbeta enskilt utifrån sina förutsättningar. Framförhållning av information och att strukturer och uppgiftsupplägg behöver konkretiseras mer, gärna stegvis, framkom också liksom behov av en anpassad dag, möjlighet till studiestöd vid behov och goda relationer med pedagogerna.

2.3 Arbetsprocessen

Efter den fördjupade kartläggningen med pedagoger och elever skrevs en handlingsplan och implementerades hos personalen.

Fokusområden:

1. Kommunikation, bemötande och elevsyn.
2. Tydliggörande av pedagogiska modeller, differentiering, visualisering och digitala hjälpmedel.
3. Ett förstärkt mentorskap – att skapa fysisk och social trygghet. Att få överblick över dagen och veckan och en mer förutsägbart skolvardag.

Fokusområde 1 och 2 förlades under projektets tre första terminer och tredje fokusområdet under den sista terminen.

De olika arbetsinsatserna:

1. Workshop

Sex till åtta workshops per arbetslag, vilka planerades och utfördes av inkluderingsutvecklaren genom kollegialt lärande. Dessa formades efter arbetslagets behov och projekts fokusområden, vilket ledde till att de kunde innefatta olika innehåll i olika arbetslag.

Sammanfattning av innehåll i olika workshops

- Kunskapen om elever inom NPF och om hur vi utvecklar en tillgängligare lärmiljö för

dessas.

- En gemensam lektionsstruktur som gynnar alla elever men särskilt de inom NPF.
- Differentiering, att räkna in elevers olikheter vid utformningen av olika uppgifter och planera in anpassningar.
- Tydliggöranden, att använda flera sätt att tydliggöra, inte minst med bilder och graphic organizers (bildstöd).
- Utveckla kunskapen om digitala hjälpmedel och en samsyn och trygghet i användandet av dessa. Öka förståelse för hur dessa kan hjälpa och skapa tillgänglighet för alla. Särskild vikt har lagts vid: diktering, uppläsning via datorn, inläsningstjänst, Legimus samt att förenkla och standardisera lärplattformens utformning och minska dess informationsflöde.
- Undantagsbestämmelsen, att förstå och använda.
- Lågaffektivt bemötande
- Fördjupning i ännu ej utvecklade färdigheter och förmågor och ALSUP-modellen.

2. Föreläsningar

Dessa föreläsningar har ägt rum på enheten:

- Om NPF, av skolpsykologen för enhetens personal.
- Om stress, av skolpsykolog för enhetens personal och elever.
- Om NPF och kommunikation, av specialpedagog från Centralt skolstöd, arbetslagsvis.
- Om olika samtalsmodeller, av specialpedagog från Centralt skolstöd för enhetens personal.
- Om differentiering, tydliggörande pedagogiska modeller och visualisering samt undantagsbestämmelsen, av specialpedagog från Centralt skolstöd för enhetens personal.

3. Bokcirklar

Inre gruppen läste, diskuterade och förde vidare material och övningar i våra respektive arbetslag. Urvalet av böcker styrdes av arbetslagens olika behov.

De böcker vi läst är:

- *Beteendeproblem i skolan*, Bo Hejskov Elvén
- *Vilse i skolan – Hur kan vi hjälpa barn med beteendeproblem att hitta rätt?* Ross W Green
- *Motiverande samtal vid autism och ADHD*, Liria Ortiz och Anna Sjölund

4. Inkluderingsutvecklare

En ny pedagogisk benämning på skolan för de pedagoger som har i uppgift att leda det

kollegiala lärandet i arbetslagen kring NPF och även bistå med pedagogisk handledning, klassrumsobservationer och spegling i pedagogiskt syfte.

5. Distansutbildning

Tre inkluderingsutvecklare har fortbildat sig i användandet av SPSM:s *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning*.

6. Förstärkning av mentorskapet

I samarbete med det parallella projektet hos elevhälsan, har en ny schemaposition arbetats fram. Den har benämningen ”Pedagogisk mentorstid”, och är placerad först i veckan, på måndag morgon. Här kan mentor och elever gemensamt skapa en struktur över veckan som kommer, prioritera mellan olika uppgifter, samt arbeta med t.ex. gruppens dynamik, studieteknik och individuell utveckling. Här kan strategier växa fram som eleven allt mer kan göra till sina egna. I syfte att stötta mentorskapstiden har en gemensam digital bank skapats med olika verktyg, tips och råd.

3. **Analys och tolkning**

Fortbildningen har inneburit att all personal har fått ökad kunskap, blivit mer medveten om den problematik som elever med NPF har i en skolsituation. Med goda exempel, fortbildning och kollegial handledning finns nu verktyg för att stötta elever med NPF och fler elever inkluderas i helhetssammanhang omfattande både undervisning och mentorsgrupp.

Vi ser att projektet bidragit till en ökad medvetenhet hos arbetslagen där öppna, prestigelösa och lösningsinriktade kollegiala diskussioner leder till att vi redan på ett tidigt stadium arbetar för att hitta strategier till ökat lärande och att nå alla elever med NPF, vilket stärker oss i vår uppfattning om att vi är på rätt väg, även om kompetensutvecklingsbehov fortfarande finns.

Vårt arbete i projektet blir också bekräftat av Centralt skolstöd och skolpsykolog. De menar att vårt sätt att utveckla kompetensen internt för att möta elevernas behov bidrar både till en inkluderande lärmiljö i klassrummet och till ökad delaktighet för eleverna gällande hela skolsituationen, till skillnad mot om vi skulle ha satsat på tillfälliga extra resurser som stöd. Via projektet har också våra kontakter och samarbete stärkts.

Det finns även intresse för vår satsning även utanför vår skola och kommun. På specialpedagogikdagarna i Göteborg, 28-29 november, deltog två inkluderingsutvecklare för att berätta om projektet och våra erfarenheter.

Vi dokumenterar löpande extra anpassningar för varje elev som har behov av detta. Denna dokumentation är ett digitalt levande material som personalen ständigt reviderar. Detta innebär att om en pedagog gör en extra anpassning, skriver denne in det i dokumentet för att övriga pedagoger ska kunna ta del av lyckade anpassningar och använda dessa med eleven.

En elevmapp har granskats och reviderats i samråd med skolpsykolog och coachfortbildare med kompetens inom NPF. Denna elevmapp ligger som underlag när mentor har samtal med elever i ett välkomstsamtal och i alla utvecklingssamtal och rutinbeskrivningen för mentorskapet förtydligats och förstärkts.

Vi börjar se resultat i arbetet med elever bland annat då vi ser att elever med funktionsvariationer inom NPF klarar fler kurser, tack vare dessa insatser.

I projektet är elevernas delaktighet viktig och deras synpunkter finns med i utformningen av handlingsplanen. Elevernas tankar och upplevelser tas tillvara i utformningen av extra anpassningar och genom kontinuerliga uppföljningssamtal med utsedd mentor samt att de, genom att vi utvecklar den inkluderande lärmiljön ”i klassrummet” och det förstärkta mentorskapet, är mer delaktiga i alla delar av utbildningen.

3.1 Utvärdering av projektet

Vid starten av projektet, januari 2016, gjordes en fördjupad enkät där lärare i arbetslagen fick uppskatta sin egen kunskap om NPF (bilaga 1). I slutet av projektet, november 2017, fick lärarna fylla i samma enkät igen i syfte att kartlägga en ev. kompetensökning hos personalen. Det enda som skiljer enkäterna åt är två nya öppna frågor i den senare utvärderingen, ”hur har projektet gett någon effekt hos dig och arbetslaget?” och ”vad behöver du och arbetslaget lära er mer om för att öka måluppfyllelsen för elever med NPF?”. Dessa frågeställningar tillkom i syfte att ringa in de frågor och kompetensbehov vi även fortsättningsvis behöver bevaka, även om projektiden är slut.

I enkäterna användes en skala 1-6, där 1 står för bristande kompetens och 6 för mycket god kompetens. Då projektiden löpt under två år har organisationen och personalresursen förändrats vilket i viss mån kan påverka resultatet. Detta kan vara en förklaring till varför resultaten på HT och RL är lägre, utifrån att rektors- och specialpedagogbyten i de verksamheterna kan ha bidragit till att kontinuiteten i projektet inte varit lika god som på HA-HV. För att göra sammanställningen lättöverskådlig visas resultat för de två högsta värdena, programvis, för januari 2016 och november 2017 och svaren anges i procent.

De tre öppna frågorna i slutet återges i sammanfattad version.

2. Jag har kompetens om vad forskningen har kommit fram till att det är viktigt att skolan tänker på/arbetar med när man har elever med NPF.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	14,3	0	0	0	0	0	0	0
Nov 2017	62,5	12,5	60	10	0	0	22,2	11,1
Skillnad i procentenheter	+48,2	+12,5	+60	+10	0	0	+22,2	+11,1

3. Jag har kompetens om vad jag bör tänka på i kommunikationen med en elev med NPF.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	0	0	5,3	5,3	0	0	11,1	0
Nov 2017	37,5	12,5	40	40	0	0	22,2	22,2
Skillnad i procentenheter	+37,5	+12,5	+34,7	+37,7	0	0	+11,1	+22,2

4. Jag har kompetens om vad som kan bli svårt för en elev med NPF under en skoldag.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	0	0	10,5	5,3	0	0	11,1	0
Nov 2017	50	25	60	30	0	0	33,3	22,2
Skillnad i procentenheter	+50	+25	+49,5	+24,7	0	0	+22,2	+22,2

5. Jag har kompetens om vad jag kan göra för att underlätta för elever med NPF när det gäller den fysiska miljön.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	0	0	5,3	5,3	0	0	0	0
Nov 2017	50	12,5	40	30	0	0	22,2	11,1
Skillnad i procentenheter	+50	+12,5	+34,7	+24,7	0	0	+22,2	+11,1

6. Jag har kompetens om vad jag kan göra för att underlätta för elever med NPF när det gäller sociala situationer.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	0	0	5,3	0	0	0	0	0
Nov 2017	50	12,5	50	20	0	0	33,3	0
Skillnad i procentenheter	+50	+12,5	+44,7	+20	0	0	+33,3	0

7. Jag har kompetens om hur jag kan minska stressen hos en elev med NPF.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	0	0	5,3	0	0	0	11,1	0
Nov 2017	62,5	25	60	20	0	0	33,3	11,1
Skillnad i procentenheter	+62,5	+25	+54,7	+20	0	0	+22,2	+11,1

8. Jag har kompetens om hur jag kan använda kunskapskraven vid bedömning när jag har en elev med NPF.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	14,3	0	5,3	10,5	0	0	0	0
Nov 2017	50	25	40	10	0	0	22,2	11,1
Skillnad i procentenheter	+35,7	+25	+34,7	-0,5	0	0	+22,2	+11,1

9. Jag har kompetens om hur jag ska lägga upp en lektion för att en elev med NPF ska få bästa förutsättningar att lektionen blir begriplig och hanterbar för eleven.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	0	0	26,3	5,3	0	0	11,1	0
Nov 2017	75	12,5	70	20	0	0	33,3	22,2
Skillnad i procentenheter	+75	+12,5	+43,7	+14,7	0	0	+22,2	+22,2

10. Jag har kompetens om hur jag kan skapa en arbetsuppgift som ger en elev med NPF större förutsättningar att uppgiften blir begriplig och hanterbar för eleven.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	14,3	0	10,5	5,3	0	0	11,1	0
Nov 2017	62,5	25	60	30	0	0	33,3	22,2
Skillnad i procentenheter	+48,2	+25	+49,5	+24,7	0	0	+22,2	+22,2

11. Jag har kompetens att utföra ett bra mentorskap för elever med NPF.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	14,3	0	10,5	5,3	0	0	11,1	0
Nov 2017	50	25	50	30	0	0	33,3	11,1
Skillnad i procentenheter	+35,7	+25	+39,5	+24,7	0	0	+22,2	+11,1

12. Jag har kompetens i mitt mentorskap för att utveckla strategier tillsammans med elever med NPF, utifrån elevens behov.

	HA		HV		HT		RL	
	5	6	5	6	5	6	5	6
Jan 2016	0	0	10,5	0	0	0	0	0
Nov 2017	62,5	12,5	60	20	0	0	33,3	11,1
Skillnad i procentenheter	+62,5	+12,5	+49,5	+20	0	0	+33,3	+11,1

13. Hur har projektet gett någon effekt hos dig och arbetslaget?

- Projektet har ökat enskilda lärares kompetens och medvetenhet.
- Arbetslagens samlade kompetens har höjts och elevsynen har förändrats till mer fokus på förståelse.
- Projektet har utvecklat ett mer sammanhållet arbetssätt där erfarenhet och tips diskuteras och förs vidare.
- Det finns nu ett större fokus på att göra tydligare uppgifter, att visualisera och göra tydligare lektionsupplägg.
- Kunskapen har ökat för hur man kan skapa en hanterbar skolsituation för eleven och om hur olika situationer kan tänkas upplevas av eleven.
- Det finns en bredare kunskap om och regelbundet användande av anpassningar och användandet av undantagsbestämmelsen.
- Det finns en ökad förståelse för att det som stödjer en elev med NPF oftast gagnar alla i klassrummet, en normalisering.
- Det finns en ny syn på hur digitala verktyg kan användas och mer kunskap om olika och fler verktyg. Även lärplattformen har utvecklats till att bli bättre för alla.
- En förändring är satsningen på mentorskapet.

14. Vad behöver du och arbetslaget lära er mer om för att öka måluppfyllelsen för elever med NPF?

- Arbetslagen behöver mer tid för att lära mer, träna, repetera, samtala och planera.
- Viktigt att få fortsätta praktisera nya tankar, strategier och förhållningssätt. Att samverka så att det implementeras i arbetslagen och skapar större förutsägbarhet för eleven.
- Gå igenom digitala verktyg varje år.
- Mer praktiskt arbete och fler workshops.
- Hur vi kan underlätta för eleverna att orka hela lektionen, dagen eller veckan.
- Hur vi kan fånga upp energin hos någon som har tendens till rastlöshet och hyperaktivitet.
- Mer om differentiering och hur man skapar bra uppgifter och hur man hanterar stora grupper med många olika behov och ger rätt stöd.
- Mer stöttning i hur man ska tänka kring betygsättning.
- Om hur vi kan jobba vidare utifrån de begränsningar som finns i den fysiska miljön.
- Hur man arbetar för att utmana elever med NPF.

15. Övriga kommentarer

- Det är roligt att se så många positiva framsteg hos eleverna pga. de strategier vi utvecklat.
- Ser fram emot att att lära mig mer för att kunna hjälpa eleverna på bästa sätt.
- Det svåra är att ge varje enskild individ specialundervisning då resurser saknas.
- Intressant utvecklingsområde som gett mig massor av aha upplevelser som är lätta att applicera i den vardagliga undervisningen med/på alla elever inklusive mig själv.
- Strukturerat projekt med tydlighet och bra planering med många olika föreläsare, infallsvinklar, diskussioner både utifrån teori och faktiska situationer.
- Bra också att vi hållit på ganska länge så att vi kunnat ha uppföljning kontinuerligt på det som vi fått lära oss.

3.2 Lärdomar och rekommendationer

Vad vi i projektgruppen främst lärt oss är att:

- utgå från pedagogens och elevens upplevda behov, och förankra projektet och aktiviteterna.
- det är viktigt att ständigt utveckla kunskapen om anpassningar, hjälpmedel, strategier och samtalsmodeller, bland både personal och elev.
- forma en arbetsmiljö där anpassningar och hjälpmedel normaliseras.
- återkommande stämma av bland personal och elever hur det upplevda behovet är just nu.
- låta synsättet genomsyra all skolutveckling (SPSM-glasögon på!).
- det är viktigt med tid för att planera och samtala, på alla nivåer.
- utgå från kollegialt lärande, samverkan och handledning, dvs. använda de kompetenser som finns i verksamheten.
- det behövs tydliga och effektiva strukturer för elevärenden, olika rutiner och blanketter.

Referenslista

- Biederman, J. Petty, C R. *How persistent is ADHD? A controlled 10-year follow-up study of boys with ADHD*. 2010
- Denning, C. Moody, A. *Supporting students with Autism spectrum disorders in inclusive settings: rethinking instruction and design*. European journal of inclusive education, vol 3, nr. 1. 2013
- Green, R W. *Hitta rätt – en lösningsfokuserad samarbetsmetod för skolan*, Lund: Studentlitteratur AB, 2017
- Green, R W. *Vilse i skolan – Hur kan vi hjälpa barn med beteendeproblem att hitta rätt?* Lund: Studentlitteratur AB, 2016
- Hattie, J H. *Synligt lärande för lärare*, Stockholm: Natur och Kultur, 2012
- Hejskov Elvén, B. *Beteendeproblem i skolan*, Stockholm: Natur och Kultur, 2014
- Mitchell, D. *Inkludering i skolan - undervisningsstrategier som fungerar*, Lettland: Natur och Kultur, 2015
- Ortiz, L. Sjölund, A. *Motiverande samtal vid autism och ADHD*, Stockholm: Natur och Kultur, 2015
- Persson, B. Persson, E. *Inkludering och måluppfyllelse – att nå framgångar med alla elever*, Stockholm: Liber, 2012
- Robinson, V. *Elevnära skolledarskap*. Stockholm: Lärarförlaget. 2015.
- Sjöwall, Å. SPSM:s material: *DATE-ett lärmaterial*, Halmstad: Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2017
- Skolverkets rapport 2009:334: *Skolan och Aspergers syndrom - erfarenheter från skolpersonal och forskare*, Stockholm, 2009
- Socialstyrelsen *Stöd till barn, ungdomar och vuxna med ADHD. Ett kunskapsstöd*, publicerad oktober 2014, www.socialstyrelsen.se
- Thernlund, G. *ADHD och autismspektrum i ett livsperspektiv: en klinisk introduktion till utvecklingsrelaterade kognitiva funktionsproblem*, Lund: Studentlitteratur, 2013
- Timperley, H. *Det professionella lärandets inneboende kraft*. Lund: Studentlitteratur. 2013
- Tomlinson, C A. *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms*, ASCD: New Jersey USA, 2001
- Tomlinson, C A. *The differentiated classroom – Responding to the needs of all learners*, ASCD: Alexandria VA USA, 2014
- Tufvesson, C. *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning*, Halmstad: Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2015

Bilaga 1

SPSM

På alla frågor ska man skatta sin kompetens i skalan 1-6, där 1 står för bristande kompetens och 6 för mycket god kompetens. Dock inte fråga 1 där du anger var du undervisar, samt sista frågan där man ska kunna skriva kommentarer.

	HA	HT	HV	RL	EHT	
1. Vilket program tillhör du?	☐	☐	☐	☐	☐	
	1	2	3	4	5	6
2. Jag har kompetens om vad forskningen har kommit fram till att det är viktigt att skolan tänker på/arbetar med när man har elever med NPF	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jag har kompetens om vad jag bör tänka på i kommunikationen med en elev med NPF	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Jag har kompetens om vad som kan bli svårt för en elev med NPF under en skoldag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Jag har kompetens om vad jag kan göra för att underlätta för elever med NPF när det gäller den fysiska miljön	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Jag har kompetens om vad jag kan göra för att underlätta för elever med NPF när det gäller sociala situationer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Jag har kompetens om hur jag kan minska stressen hos en elev med NPF	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Jag har kompetens om hur jag kan använda kunskapskraven vid bedömning när jag har en elev med NPF	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Jag har kompetens om hur jag ska lägga upp en lektion för att en elev med NPF ska få bästa förutsättningar att lektionen blir begriplig och hanterbar för eleven	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Jag har kompetens om hur jag kan skapa en arbetsuppgift som ger en elev med NPF större förutsättningar att uppgiften blir begriplig och hanterbar för eleven	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Jag har kompetens att utföra ett bra mentorskap för elever med NPF	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Jag har kompetens i mitt mentorskap för att utveckla strategier tillsammans med elever med NPF, utifrån elevens behov	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. Övriga kommentarer: